

KÖLTSÉGGKEDVEZMÉNYEK A BÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOKBAN

- **Jogérvényesítés:** a jogkereső számára biztosított a bírósághoz vagy más hatósághoz fordulás lehetősége.
- **Joghoz jutás:** a joghoz, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés lehetősége. Napjainkban a szegények joghoz jutását jelentő elsősorban.
- **Szegényjog:** a bíróság (hatóság) előtti jogérvényesítést lehetővé tevő közjogsegély, perbeli kedvezmények rendszere.
- **Költségkedvezmények célja:** a kedvezőtlen anyagi helyzet ne legyen gátja a peres úton történő jogérvényesítésnek, a peres felet kedvezőtlen anyagi helyzete ne gátolja követelésének bírósági úton történő érvényesítésében.
- **Perköltség:** mindaz a költség, ami a felek célszerű és jóhiszemű pervitelével kapcsolatban akár a bíróság előtt, akár a bíróságon kívül merült fel.
- "A költségkedvezmények nagyon fontos szerepet töltenek be az esélyegyenlőség biztosításában, mivel hozzájárulnak a perbeli költségkorlátok leépítéséhez, ezáltal a társadalom alacsonyabb jövedelmű rétegei számára is lehetővé teszik a joghoz jutást és az igazságszolgáltatás elérhetőségét" (Király Lilla 2012).

A Kormány [T/17167.](#) számon nyújtotta be a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról szóló törvényjavaslatát. Az Infojegyzet ennek kapcsán mutatja be a költségkedvezmények rendszerét és történetét.

A költségkedvezmények rendszere

A magyar jogrendszer több eszközzel is igyekszik biztosítani az esélyegyenlőséget a szociálisan hátrányos helyzetben lévő – polgári peres és egyes nemperes eljárások alanyaiként az igazságügyi rendszerben megjelenő – **személyek számára**. Jogi tanácsot és eljárási jogi képviselést kaphatnak jogaik érvényesítéséhez és jogvitáik megoldására, valamint részben vagy egészen mentesülhetnek az eljárások költségei alól azzal, hogy az eljárások során felmerülő valamennyi vagy meghatározott költség előlegezése, vagy megfizetése alól államilag biztosított mentesség jogosultak.

Hatályos jogunkban az ilyen jellegű mentességek és kedvezmények

- **a feleket személyi körülményeikre tekintettel;**
- vagy arra tekintet nélkül, **a per tárgyánál fogva illetik meg.**

Az egyes eljárásokban tehát az ügyfél jogai nem sérülhetnek azáltal, hogy esetleges rossz vagyoni helyzete miatt nem tud jogot érvényesíteni, ugyanakkor a jogalkotónak és a jogalkalmazóknak el kell kerülniük a megalapozatlan ügyek felvállalását, és azt hogy az államra indokolatlanul sok teher háruljon.

Költségmentesség

A költségmentességben részesülő természetes személy fél, vagy beavatkozó nem köteles olyan költségeket előlegezni vagy viselni, amelyeket egyébként köteles volna. Amennyiben az érintett a törvényi előírásoknak megfelel, a per során bizonyos segítő személyek (pártfogó ügyvéd, jogi segítő, szakértő stb.) díjtalan közreműködésére is jogosult. Attól függően, hogy a költségmentesség a felet személyi körülményei vagy a per tárgya alapján illeti meg, különbséget kell tenni személyes és tárgyi költségmentesség között.

Költségfeljegyzési jog

A jogszabályban meghatározott perekben a fél helyett az állam előlegezi meg az illetéket és az eljárás során felmerülő egyéb költségeket, de a feljegyzett illetéket és a megelőlegezett költséget a peres fél köteles megfizetni az államnak. A tárgyi költségfeljegyzési jogos perek jogszabályban nevesítve vannak ([6/1986. \(VI. 26.\) IM rendelet](#) a költségmentesség alkalmazásáról a bírósági eljárásban, röv.: Kmr.).

A SZEGÉNYJOG

Évszázadok óta az ún. szegényjog, azaz a **szegény sorsú pereskedők támogatása** teszi csak lehetővé bizonyos társadalmi rétegeknek a joghoz jutást. Az ilyen helyzetben levő peres fél, a számára biztosított méltányosság útján a jogszolgáltatást kedvezményesen vagy ingyenesen veheti igénybe. **A méltányossági alapon történő támogatást a 19. századtól a szociális és alapjogi megközelítés váltotta fel.**

„A jogsegély XX. századi fejlődése a szegényjog kettéhasadását eredményezte. A polgári perrel felmerülő költségek alóli kedvezményeket biztosító «klasszikus» szegényjog költségkedvezménnyé alakult át, míg a szegényjog rendszerében általában karitatív jelleggel biztosított szegényképviselőt a jogi segítségnyújtás egyik eleme.” (Király 2012)

Szórványosan már a középkorban is megjelentek olyan törvények Magyarországon, amelyekben a perek során a szegénységet, rászorultságot igazolni kellett (1563. évi LI. törvénycikk, 1729. évi XXXI. törvénycikk), de a polgári perrendtartásban ténylegesen az [1868. évi LIV. törvénycikkben](#) jelent meg az "igazolt szegénység" kategóriája. [Az 1911. évi I. törvénycikk](#) a polgári perrendtartásban már külön fejezet szabályozta a szegénységi jogot (112-123.§). Szegénységi jogban azt a felet részesítették, akinek jövedelme nem volt nagyobb, mint a lakhelyén szokásos közönséges napszám. Külföldi peres fél szegénységi jogát is érvényesítették, viszonyosság alapján léteztek ilyen jogszabályok.

Az államszocializmus idején a rosszul hangzó szegényjog kifejezést fogalmilag és tartalmilag

is átalakították és a perköltségekkel kapcsolatos kedvezményekkel váltották fel. A kor társadalomképének megfelelően igyekeztek minél szélesebb körű egyenlőséget biztosítani a jogérvényesítést keresők számára. Az új polgári perrendtartási kódex, az 1952. évi III. tv. perköltséggel kapcsolatos kedvezményeit már ekkor költségmentességnek nevezték, de tartalmilag az 1911-es szabályozást tükrözte.

A CAPPELLETTI-KUTATÁS

Mauro Cappelletti (1927–2004) olasz jogász a modern társadalmakban fellelhető jogi segítségnyújtási modelleket tanulmányozta (*„A szegények igazsága”* 1968).

„Az állam csak méltányossági szempontból és azért menti fel a szegény feleket a költség alól, illetve vállalja magára költségeiket, hogy önmagával ellentétbe ne kerüljön. Kétségkívül ellentmondás volna, egyrészt a jogvédelmet önmagának kizárólag fenntartani, másrészt pedig ezt sokaknak lehetetlenné tenni azon tetemes költségek által, amelyek annak igénybevételével járnak. Az alperest tekintve pedig, méltánytalan őt kötelezni a perbe beállni, reá bizonyos kiadásokat hárítani, midőn erre szükséges vagyona nincs, oly időben, midőn még nem is bizonyos, hogy a felperes kérelme teljesíthető-e vagy sem.”

(Magyary Géza, 1939.)

Az 1970-es években az ő irányításával kezdtek olyan vizsgálatokat, amelyek a szegények joghoz jutásának ténylegességét vizsgálták, ennek eredménye volt a *„The Florence Access to Justice Project”* (1978-79) nemzetközi összehasonlítás a polgári igazságszolgáltatás helyzetéről és állampolgár jogérvényesítési lehetőségeiről. A kutatás rámutatott, hogy **eltérés van az emberi jogokon alapuló jogegyenlőség eszméje és a tényleges joghoz jutás lehetősége között, ennek egyik oka az eljárásokban felmerülő költségté-**

nyezők (Király 2012).

Az 1980-as években **elsősorban ennek hatására kezdődött el a jogi segítségnyújtás intézményi reformja** Európában. Az ezredforduló környékén kodifikációs hullám zajlott le az európai eljárásjogi rendszerekben, 2003-ban megszületett az [Európai Unió Tanácsának 2003/8/EK irányelve](#) a költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében.

Az **Európai Unió** a működéséről szóló szerződésben ([EUMsz 3. fejezet is 81. cikk](#)) is rögzítette az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáférés szükségességét, de konkrétan fogalmaz az [Alapjogi Charta 47. cikke](#), mely szerint azoknak, akik nem rendelkeznek elegendő pénzeszközökkel, költségmentességet kell biztosítani, amennyiben az igazságszolgáltatás hatékony igénybevételéhez erre szükség van.

Az 1970-es évektől az **Európa Tanács** is megfogalmazta hogy a jogi segítségnyújtás állami feladat és kötelesség. 1993-ban a Miniszterek Tanácsának ajánlása a "nagyon szegények" joghoz jutásának támogatásáról szól ([Rec. N° R \(93\) 1 of the Committee of Ministers](#)).

HAZAI JOGI SZABÁLYOZÁS

A modern állami segítségnyújtási rendszer hazánkban a rendszerváltás után és európai integrációnk idején épült ki. Jogharmonizáció eredménye a [2003. évi LXXX. törvény a jogi segítségnyújtásról](#), ezzel párhuzamosan jelentek meg a polgári eljárásokban a korszerűbb, differenciáltabb és az európai normákhoz jobban alkalmazkodó szabályok. A költségkezdvezményeket szabályozó jogszabályok jelenleg:

- [1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról](#) 84-88.§ cikk;
- [2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól](#);
- [6/1986. \(VI.26.\) IM rendelet a költségmentesség alkalmazásáról a bírósági eljárásban](#);
- [2/1968. \(I. 24.\) IM rendelet a költségmentesség engedélyezésének alapjául szolgáló körülmények igazolásáról](#);
- [1990. évi XCIII. törvény az illetékekről](#).

Egyes jogirodalmi álláspontok és a Kúria a költségkezdvezményekkel kapcsolatos bírói gyakorlatot vizsgáló [joggyakorlat-elemző csoportjának véleménye](#) szerint, az eltérő fogalom-meghatározások, feltételrendszerek kiváltása érdekében olyan **új, külön törvény megalkotása lenne indokolt**, amely a jelenlegi,

jellemzően alacsonyabb szintű jogszabályok helyett egységesen tartalmazná a polgári eljárásokban, illetve a törvény által meghatározott más eljárásokban igénybe vehető költségkezdvezmények típusait, az ezek igényléséhez szükséges egységes feltételrendszert, illetve a csatolandó mellékletekre vonatkozó egységes szabályozást.

A költségkezdvezmények rendszerében a **polgári perrendtartás 2008-as módosítása hozott új szemléletet**: a költségmentesség főszabályként részleges, a teljes pedig kivételes lett, előtérbe kerültek az előlegzés alól mentesítő feljegyzési jogok.

A 2018. január 1-től hatályba lépő új polgári perrendtartás ([2016. évi CXXX. törvény](#)) a 94-100.§ cikkeken szabályozza a költségkezdvezményeket. E szerint a költségkezdvezmények fajtái, amelyek a felet és a beavatkozót megillhetik:

- tárgyi és személyes költségmentesség;
- tárgyi és személyes költségfeljegyzési jog;
- tárgyi és személyes illetékmentesség;
- tárgyi illetékfeljegyzési jog;
- mérsékelt illeték;
- pártfogó ügyvédi díj előlegezése vagy megfizetése alóli mentesség.

Költségmentesség esetén a fél mentes az illeték előzetes megfizetése; a per során felmerülő költség előlegezése; a meg nem fizetett illeték, továbbá az állam által előlegezett költség megfizetése, és a perköltség-biztosíték letétele alól.

Költségfeljegyzési jog esetén a fél mentes az illeték előzetes megfizetése és a per során felmerülő költség előlegezése alól.

Részleges személyes költségfeljegyzési jog esetén a felet a kedvezmény az illeték és a költségek meghatározott hányadára, vagy az illetékre, illetve tételesen meghatározott költségekre illeti meg.

A költségmentesség és a költségfeljegyzési jog nem terjed ki az ügygondnoki díjra.

KÜLFÖLDI GYAKORLAT

A költségkezdmény megítélése az egyes európai országokban általában rászorultsági elven történik, ennek mértéke azonban eltérő.

A jogosultságot befolyásolja a fél jövedelme, vagyoni helyzete, mindezeket igazolni kell A keretösszegek országonként eltérőek. Ahol a bírósági eljárások alapvetően ingyenesek (pl. Spanyolország), ott a jogi képviselő díjazásához rendelik a kezdményeket

1. ábra: Egyes európai országok gyakorlata

	A JOGOSULTSÁG FELTÉTELE	A KÖLTSÉGGEDZEMÉNY TARTALMA	A KÖLTSÉGGEDZEMÉNY TERJEDELME	A KÖLTSÉGGEDZEMÉNY-ELJÁRÁS
CSEHORSZÁG	<ul style="list-style-type: none"> rászorultság az ügy nem rosszízű és megalapozatlan 	<ul style="list-style-type: none"> bírósági költségek jogi képviselő díjazása 		<ul style="list-style-type: none"> bírósághoz kell benyújtani jogorvoslat van
FRANCIAORSZÁG	<ul style="list-style-type: none"> rászorultság az ügy nem eleve reménytelen 	<ul style="list-style-type: none"> bírósági költségek jogi képviselő díjazása 	<ul style="list-style-type: none"> részleges vagy teljes 	<ul style="list-style-type: none"> bírósághoz kell benyújtani jogorvoslat van
NÉMETORSZÁG	<ul style="list-style-type: none"> rászorultság a segítség más forrásból sem megoldható (pl. biztosítás) az ügy nem rosszízű és megalapozatlan 			<ul style="list-style-type: none"> bírósághoz kell benyújtani jogorvoslat van
SPANYOLORSZÁG	<ul style="list-style-type: none"> rászorultság az ügy 900 euró perérték alatti 	<ul style="list-style-type: none"> eljárás előtti tanácsadás jogi képviselő díja jogorvoslatok és szakértők díja 		<ul style="list-style-type: none"> bírósághoz / ügyvédi kamarához kell benyújtani Költségkezdmény Bizottság bírálja el bírósági jogorvoslat van
SVÁJC	<ul style="list-style-type: none"> rászorultság az ügy nem eleve reménytelen 	<ul style="list-style-type: none"> bírósági költségek a költségek megelőlegezése biztosíték-letét 	<ul style="list-style-type: none"> részleges vagy teljes 	<ul style="list-style-type: none"> bírósághoz kell benyújtani jogorvoslat van
SVÉDORSZÁG	<ul style="list-style-type: none"> rászorultság igénybe vették a legalább 1 órás tanácsadást az ügy nem megalapozatlan 		<ul style="list-style-type: none"> a jogi képviselő díjazásának felső korlátja: 100 munkaóra a jogi képviselő díjához a kezdményezett hozzájárul 2-40% mértékben 	<ul style="list-style-type: none"> bírósághoz kell benyújtani jogorvoslat van

Forrás: Infoszolg/Kúria Joggyakorlat-elemző csoportja, 2016.

Források:

- A költségkezdményekkel kapcsolatos bírói gyakorlatot vizsgáló joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló jelentése: összefoglaló vélemény – kuria.birosag.hu, 2016. április 4.
- Juhász Edit: A perköltségre vonatkozó perrendbeli szabályozás megújítása – In: Egy új polgári perrendtartás alapjai. Budapest, HVG-ORAC, 2014. 215-304. oldal
- Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog – 12. kiad. Budapest, Osiris, 2014.
- Király Lilla: A szegényjogtól a jogi segítségnyújtásig – Budapest - Pécs, Dialóg Campus - Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2012.
- Magyary Géza: Magyar polgári perjog – kieg. és átdolg. Nizsalovszky Endre – 3. kiad. Budapest, Franklin 1939. 324. oldal
- Nagy Adrienn: Változások a költségkezdmények szabályozásában a polgári perrendtartásról szóló törvény tervezete alapján – In: Lege et fide: ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára – Szeged, Iurisperitus Bt., 2016. 422-429. oldal
- A polgári perrendtartás magyarázata – Németh János - Kiss Daisy - Gáspárdy László (szerk.). Budapest. CompLex, 2010.
- Váradi Ágnes: A joghoz jutás esélyeinek bővítése a polgári perben: a rászorultság értelmezése a perköltség-kezdmények rendszerében – In: A világ mi magunk vagyunk...: liber amicorum Imre Vörös. Budapest, HVG-ORAC, 2014. 544-557. oldal

Készítette: dr. Draskovich Edina
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486